

© Avrupa Konseyi/Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2012. Bu çeviri, Avrupa Konseyi'nin insan haklarına destek Fonu'nun desteğiyle hazırlanmıştır (www.coe.int/humanrightstrustfund). Mahkeme'yi bağlamamaktadır. Daha fazla bilgi için, bu belgenin sonunda bulunan yazarın telif hakkı ile ilgili kısmı okuyabilirsiniz.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

Chtoukatourov/Rusya – 44009/05

Karar 27.3.2008 [1. Daire]

Madde 8

Madde 8–1

Özel hayata saygı

Tam olarak tespit edilememiş zihinsel sorunları olan bir hastayı hukuk ehliyetinden mahrum eden adli karara ilişkin yargılamanın adilliği ve ilgilinin bu karara ve bu karar sonucunda psikiyatrik bir kuruma yatırılmasına karşı bir itiraz başvurusu yapmasının mümkün olmaması: *İhlal*

Madde 34

Bireysel başvuru hakkının kullanılmasına engel olma

AİHM'nin bu yönde aldığı geçici tedbir kararına rağmen, zihinsel hasta olan başvurunun avukatıyla görüşmesine izin verilmemesi: *34. maddeye uyulmamıştır*

Olaylar: Başvurucu zihinsel sorunları olan ve resmi olarak sakat ilan edilmiş reşit bir adamdır. Annesi ilk derece mahkemesinden başvurunun, hayatını bağımsız bir şekilde idame edemediği ve vesayet altına alınması gerekliliği gerekçesiyle, hukuk ehliyetinden mahrum bırakılmasını talep etmiştir. Bu dava için başvurucuya resmi olarak tebligat yapılmamıştır. Aralık 2004 tarihinde, ilk derece mahkemesi savcı ve başvurunun o zaman bulunduğu akıl hastanesinin bir temsilcisinin huzurunda bu talebi incelemek için bir duruşma yapmıştır. Duruşma yapılacağı kendisine bildirilmeyen başvuru bu duruşmaya katılmamıştır. Yaklaşık on dakika süren bir müzakere sonucunda ilk derece mahkemesi başvurunuyu, Medeni Kanun'un 29. maddesine dayanarak, hukuken ehliyetsiz ilan etmiştir. Bu madde eylemlerinin ne anlama geldiğini bilmeyen ve bunları kontrol edemeyen kişilerin ehliyetsiz ilan edilmelerini öngörüyordu. Mahkeme, kararını, başvurunun şizofren olduğu sonucuna varan bir psikiyatri raporuna dayandırıyordu. Başvurunun annesi vasisi olarak atanmış ve dolayısıyla kanunen her alanda onun adına karar alma yetkisine sahip olmuştur. Sonradan, başvuru bir avukatla davasını konuşmak ve dava açmak için görüşmüştür. Başvurunun karışık hukuki meseleleri anlayabilecek ve buna uygun talimatlar verebilecek kapasitede olduğunu gören avukat başvuru adına söz konusu mahkeme kararına itiraz etmiştir. Ancak mahkeme, başvurunun hukuki olarak ehliyetsiz olmasından dolayı sadece vasisi aracılığıyla mahkeme kararına itiraz edebileceği gerekçesiyle, bu başvuruyu esasa girmeden reddetmiştir. Kasım 2005 tarihinde, başvurunun annesi başvurunuyu akıl

hastanesine yatırmıştır. Başvurucu ile avukatının görüşmelerine izni verilmemiş ancak başvuru, avukatına, AİHM'ye onun adına başvuru yapmaya yetkilendiren bir belge vermeyi başarmıştır. Aralık 2005 tarihinden itibaren başvurunun dışarıyla ilişki kurmasına hiçbir şekilde izin verilmemiştir. Başvurucu ve avukatı birçok sefer savcı dâhil farklı makamlardan başvurunun hastaneden çıkmasına izin verilmesini talep etmiş ancak sonuç alamamışlardır. Savcı başvurunun avukatına müvekkilinin vasisinin isteğiyle hastaneye yatırıldığını ve dolayısıyla hastaneden muhtemel çıkışıyla ilgili bütün meselelere onun karar vereceğini bildirmiştir. Mart 2006 tarihinde, AİHM, iç tüzüğü'nün 39. maddesine dayanarak, Rus Hükümeti'ne başvuru ile avukatına görüşmeleri ve önünde bekleyen davasını hazırlamaları için yeteri kadar zaman ve kolaylık tanınması gerektiğini bildirmiştir. Ancak Rus makamları bu kararın zorlayıcı olmadığı gerekçesiyle bu tedbir kararına uymayı reddetmiştir. Mayıs 2006 tarihinde, başvuru hastaneden çıkmıştır. Ancak görünüşe göre annesinin talebiyle tekrar hastaneye yatırılmıştır.

Hukuk: a) *Başvurucuyu hukuk ehliyetinden mahrum eden karar:* Madde 6 § 1 – Yargılamanın sonucu, yaşamının neredeyse her alanındaki kişisel otonomisi üzerinde sonuçları olmasından ve özgürlüğüne potansiyel sınırlamalar getirmesinden dolayı, başvuru için önemlidir. Ayrıca, başvurunun bu yargılamada çift rolü vardı, çünkü yargılamaya sadece taraf değil aynı zamanda mahkemenin esas inceleme konusuydu. Dolayısıyla yargılamaya katılması hem savunmasını yapabilmesi için hem de zihinsel kapasitesi hakkında hâkime bir fikir edinme olanağı vermesi açısından gerekliydi. Sonuç olarak, hâkimin davayı yazılı deliller temelinde, durumuna rağmen görece otonom olan başvuru görmeyen ve dinlemeden, çözme kararı makul olmayan ve çekişmeli yargı ilkesini ihlal eden bir karardır. On dakika süren duruşma boyunca hiç müdahalede bulunmayan hastanenin bir temsilcisi ile savcının hazır bulunması yargılamaya gerçek anlamda çekişmeli niteliği kazandırmamıştır. İtirazı incelenmeden reddedildiğine göre, başvuru verilen karara itiraz da edememiştir. Kısacası, ilk derece mahkemesi önünde yapılan yargılama adil olmamıştır.

Sonuç: İhlal (Oybirliğiyle).

Madde 8 – Başvurunun özel hayatına, başvuru hayatının her alanında ve belirsiz bir süre için resmi vasisine tamamen bağlı hale getiren, çok ağır bir müdahalede bulunulmuştur. Başvuru bu müdahaleye sadece vasisi aracılığıyla itiraz edebilirdi. Ancak vasisi başvurucuya uygulanan tedbirin durdurulmasını hedefleyen her türlü inisiyatife karşı çıkıyordu. AİHM, başvurunun karar prosedüründen tamamen dışlanması nedeniyle, yargılamanın kusurlu olduğu sonucuna daha önce varmıştı. Ayrıca, ilk derece mahkemesi kararını yeteri kadar gerekçelendirmemiştir, çünkü mahkeme kararını başvurunun yetersizlik derecesini, hastalığının sosyal hayatı, sağlığı ve mali menfaatleri üzerindeki sonuçlarını ve eylemlerini anlama ve kontrol etme kapasitesini yeteri kadar derinlemesine analiz etmeyen tıbbi bir rapora dayandırmakla yetinmiştir. Bakanlar Komitesi'nin yasanın her özel akıl hastalığı durumu için kişisel bir cevap öngörmesi gerektiği yönündeki tavsiyesine aykırı bir şekilde, Rus yasası sadece iki tane ihtimal – tam ehliyetli olma ve tam ehliyetsiz olma – öngörmekte ve ara ihtimallere yer vermemektedir. Sonuç olarak, başvurunun özel hayatına yapılan müdahale başkalarının menfaatleriyle sağlıklarının korunmasından müteşekkil meşru amaçla orantılı değildi.

Sonuç: İhlal (Oybirliğiyle).

b) *Akil hastanesine yatırılma:* Madde 5 § 1 e) – Kabul edilebilirlikle ilgili olarak Hükümet, iç hukuk açısından, başvurunun “isteyerek” hastaneye yattığını ve dolayısıyla “özgürlüğünden yoksun bırakılma”nın söz konusu olmadığını iddia etmiştir. Ancak, olayların

gelişimi ve özellikle başvurucunun hastaneden çıkabilmek için yaptığı girişimler dikkate alındığında, AİHM’ye göre, ilgilinin hukuken görüşünü açıklama ehliyeti bulunmasa bile, gözlem altında tutulma süresinin uzatılmasına rıza gösterdiği söylenemez. Dolayısıyla bu şikâyet kabul edilebilirdir. Esasa gelince, Hükümet başvurucunun hastaneye yatırıldığı sırada akıl hastası olduğunu “kesin bir şekilde” ortaya koyamamıştır; Hükümet başvurucunun annesinin neden çocuğunun hastaneye yatırılmasını istediğini açıklamamış ve başvurucunun hastaneye yatırıldığı zamanki durumuyla ilgili hiçbir tıbbi dosya sunamamıştır. Sonuç olarak, başvurucunun zihinsel durumunun gözlem altına alınmasını gerekli kıldığı “kesin bir şekilde” gösterilememiştir.

Sonuç: İhlal (Oybirliğiyle).

Madde 5 § 4 – Mahkemeler başvurucunun gözlem altına alınması kararına karışmamışlardır. Rus hukuku, başvurucunun durumunda olduğu gibi, psikiyatrik nedenlerle gözlem altına alınma konusunda otomatik bir adli denetim öngörmemektedir. Başvurucu, ehliyetsiz ilan edilmiş olduğundan, uygulamada, kendi başına, hastanede tutulmasına itiraz edemiyordu. Annesi hastaneden çıkmasına karşı olduğundan annesi aracılığıyla da dava açamıyordu. Son olarak, her ne kadar yetkili makamlar tarafından yapılan tahkikatın başvurucunun tutulmasının “usule uygunluğu”nu inceleyip incelemeyeceği bilinmese de, böyle bir tahkikat adli denetim yerine geçmez. Başvurucunun iradesine aykırı bir şekilde gözlem altına alındığı, zihinsel durumuyla ilgili yegâne değerlendirmenin (bu değerlendirme başvurucunun gözlem altına alınmasının gerekliliğiyle ilgili olmayıp ciddi usul kusurları barındıran bir yargılama sırasında yapılmıştır) on ay önce yapıldığı göz önünde bulundurulduğunda, başvurucunun gözlem altında kalmasını adli bir denetimden geçirememesi 5 § 4. maddesini ihlal etmiştir.

Sonuç: İhlal (Oybirliğiyle).

AİHS’nin 34. maddesi ile AİHM’nin iç tüzüğünün 39. maddesi – Başvurucunun hastanede kaldığı süre boyunca avukatıyla görüşmesi, bu sürenin büyük bir kısmında da diğer taraflarla görüşmesi yasaklanmıştır. Bu kısıtlamalar başvurucuyu neredeyse AİHM önündeki başvurusunu takip etme olanağından yoksun bırakmıştır. Hâlbuki devlet otoritelerinin başvurucunun böyle bir başvuru yaptığını bilmeleri gerekiyordu. Ayrıca, devlet otoriteleri iç tüzüğün 39. maddesine dayanılarak Hükümet’e bildirilen geçici tedbir kararını, bu kararın devletin özel bir organını değil genel olarak devleti ilgilendirdiği, Rus hukukunun böyle tedbirlerin zorlayıcı karakterini tanımadığı, başvurucunun annesinin rızası dışında davranamayacağı ve başvurucunun avukatını onun yasal temsilcisi olarak kabul etmeyecekleri gerekçelerine dayanarak, uygulamayı reddetmiştir. Oysaki böyle bir yorum AİHS’ye aykırıdır. AİHM önündeki yargılamayla ilgili olarak, bir başvurucunun gerçek temsilcisinin kim olduğuna karar vermek ulusal yargı organlarına değil AİHM’ye düşer. Ayrıca geçici tedbir, ona uyulmamasının 34. maddenin ihlal edildiği tespitine yol açması anlamında, zorlayıcı bir niteliğe sahiptir. Genel olarak devletin mi yoksa organlarından birisinin mi geçici tedbiri uygulamayı reddettiği sorusu ihlal tespiti için önemli değildir. Kısacası, devlet başvurucunun avukatıyla görüşmesini engellemek ve AİHM’nin aldığı geçici tedbir kararına uymamak suretiyle, AİHS’nin 34. maddesinden kaynaklanan yükümlülüğünü yerine getirmemiştir.

Sonuç: 34. maddeye uyulmamıştır (Oybirliğiyle).

Madde 41 – Karar için hazır değildir.

© Avrupa Konseyi/Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2012.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin resmi dilleri Fransızca ve İngilizce'dir. Bu çeviri, Avrupa Konseyi'nin insan haklarına destek Fonu'nun desteğiyle hazırlanmıştır (www.coe.int/humanrightstrustfund). Mahkeme'yi bağlamamaktadır ve Mahkeme, kalitesi konusunda herhangi bir sorumluluk kabul etmemektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarının veritabanı olan HUDOC üzerinden (<http://hudoc.echr.coe.int>) veya HUDOC'un bildirdiği başka veritabanları üzerinden yüklenebilir. Davanın isminin tamamen yazılması, yukarıdaki telif hakkıyla ilgili ifadelerin kullanılması ve insan haklarına destek Fonu'na referans yapılması şartıyla ticari olmayan amaçlarla kullanılabilir. Bu çevirinin tamamını veya bir kısmını ticari amaçlarla kullanmak isteyen herkesin, bu durumu belirtilen adrese bildirmesi rica olunur: publishing@echr.coe.int.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012.

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012.

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que de la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante: publishing@echr.coe.int.